

White paper

Auteursrechten en erfrecht

Tijdens je leven stellen je auteursrechten je als ontwerper of illustrator in staat om enerzijds geld te verdienen met het verveelvoudigen en openbaarmaking van de werken (exploitatie-rechten) en anderzijds de integriteit van je werk en je reputatie als maker te bewaren (persoonlijksrechten).
De auteursrechten bestaan tot 70 jaar na de dood van de maker. Wat gebeurt er eigenlijk met die rechten en de eventuele opbrengsten daaruit, als je komt te overlijden, en moet je daar iets voor regelen?

bno

Beroepsorganisatie
Nederlandse Ontwerpers

1 Niets geregeld: erfrecht

Als je niets hebt geregeld, vererven de exploitatierechten en de eventuele (royalty)opbrengsten daaruit, volgens het reguliere erfrecht en regelt de wet wie wat erft. In dat geval moet onderscheid gemaakt worden tussen de situatie waarin er géén langer levende echtgenoot of daarmee gelijkgestelde geregistreerde partner is (1), en die waarin dat wél het geval is (2). Verder gelden afwijkende regels voor de persoonlijkheidsrechten (3) en voor portretrechten (4).

(1) geen langer levende echtgenoot of geregistreerde partner

De auteursrechten vallen toe aan de erfgenamen. De wet heeft daarin een volgorde aangebracht: eerst erven de kinderen, en als die er niet zijn, de ouders en de (half)broers en (half)zusters. Als er geen kinderen, ouders en/of (half)broers of (half)zusters zijn, dan erven de grootouders, en als die er niet meer zijn, dan komen hun (klein)kinderen (de ooms, tantes, neven en nichten) daarvoor in de plaats. Wanneer er helemaal geen wettige erfgenamen zijn, erft de Staat der Nederlanden.

Deze erfgenamen kunnen alleen gezamenlijk de auteursrechten uitoefenen, maar kunnen wel ieder voor zich optreden tegen inbreuk op de rechten. Vaak ontstaan hier problemen, als er bijv. nog niet openbaargemaakte werken in de nalatenschap zitten, denk bijv. aan schetsontwerpen; gezamenlijk moet dan worden bepaald of, en zo ja, op welke wijze deze alsnog geëxploiteerd zullen worden. Een enkele erfgenaam kan dan alles blokkeren en dat wil je nu juist misschien net niet, als nog niet overleden maker.

(2) wel een langer levende echtgenoot of geregistreerde partner

Voor het erfrecht wordt een geregistreerde partner gelijkgesteld met een echtgenoot. Let op: dit is dus niet een partner met wie een samenlevingscontract is gesloten, samenwoners erven niet van elkaar. De langer levende echtgenoot (of geregistreerde partner) krijgt de nalatenschap, het erfdeel van de kinderen wordt omgerekend in geld. Dit bedrag is pas opeisbaar als bij het overlijden van de langstlevende echtgenoot en wordt verhoogd met rente ter correctie van de inflatie. De kinderen komen dus pas aan bod als beide ouders zijn overleden.

Alle goederen, dus ook de auteursrechten komen dus bij de langstlevende echtgenoot/partner terecht. Als deze overlijdt, erven diens kinderen (zie hierboven sub 1). Soms zijn dit kinderen uit het een eerder huwelijk, en komen de auteursrechten in dat geval dus niet bij de eigen kinderen, maar bij de stiefkinderen van de overleden auteur terecht. Als correctie hierop kunnen de kinderen zgn. wilsrechten inroepen, maar ook hier blijkt al dat het handiger is vooraf na te denken over wat er met de auteursrechten moet gebeuren.

(3) persoonlijkheidsrechten

De persoonlijkheidsrechten zijn zo onlosmakelijk aan de maker van het werk verbonden, dat deze niet overdraagbaar zijn en na zijn overlijden in principe vervallen. Wil je als maker dat jouw erfgenamen later jouw werken en reputatie kunnen beschermen tegen ongewenste wijzigingen, aantastingen en openbaarmaking zonder jouw naamsvermelding, dan doe je er verstandig aan ook hier iets voor te regelen.

(4) portretrechten

Er kan ook nog sprake zijn van portretrechten. De portretrechten komen na overlijden van de geportretteerde toe aan de nabestaanden. Dit hoeven niet dezelfde personen te zijn als de erfgenamen. Nabestaanden zijn de ouders, de echtgenoot of geregistreerde partner en de kinderen. Het kan dus zijn dat een nabestaande wel, maar een (andere) erfgenaam zich niet op de portretbepalingen kan beroepen. De auteurswet bepaalt dat elk van de nabestaande zijn aanspraken zelfstandig kan uitoefenen. Bij verschil van mening kan de rechter een voor hen bindende beslissing geven.

Als het gaat om in opdracht gemaakte portretten, dan kunnen de nabestaanden de daarbij behorende portretrechten gedurende een periode van tien jaar na overlijden van de geportretteerde uitoefenen. Als de opdracht ontbreekt, dan kunnen de nabestaande zich voor onbepaalde tijd tegen verveelvoudiging en openbaarmaking verzetten, maar daarvoor moet er wel een redelijk belang zijn.

Wel geregeld: testament of codicil

Van de regels met betrekking tot wie wat erft als hiervoor beschreven, kan deels afgeweken worden door een testament of codicil op te stellen. Het verschil tussen een testament en een codicil is dat de eerste bij een notaris wordt vastgelegd, en de tweede niet. Een codicil is dus een onderhandse akte. Voordeel van een testament is, dat je advies krijgt van een deskundige (de notaris) en dat iedereen weet dat het er is. Een codicil daarentegen kun je wel eenvoudig zelf opstellen, en ook aanpassen, maar kan kwijt raken of onbekend zijn bij de nabestaanden. Het is aan jou om te bepalen hoe je je nalatenschap wilt regelen, maar als het om een aanzienlijke hoeveelheid rechten gaat die nog steeds geëxploiteerd worden, dan is het advies om een notaris in te schakelen en een testament op te stellen.

Wat regelen?

Je kunt in deze documenten regelen wie de erfgenamen zullen zijn, en welk deel van de nalatenschap zij zullen erven (erfstelling). Ook kan een persoon of instelling worden aangewezen, die bepaalde zaken of een vastgestelde som geld uit de nalatenschap verkrijgt (legaat).

(1)+(2) Omdat er bij de exploitatie en handhaving van auteursrechten nogal wat kan komen kijken, verdient het de voorkeur de rechten zoveel mogelijk aan één persoon of instantie toe te delen. Denk bij dat laatste bijvoorbeeld aan een speciaal daarvoor op te richten stichting. (Zo zijn de rechten van Rietveld bijvoorbeeld ondergebracht in de Stichting Erven Rietveld en worden deze van daar uit beheerd). Als je besluit om de rechten aan één persoon of instantie toe te kennen, dan kun je daarnaast nog wel regelen hoe de opbrengsten over de overige erfgenamen verdeeld zullen worden.

(3) Wil je dat de persoonlijkheidsrechten na jouw overlijden niet komen te vervallen, dan zal je bij testament of codicil uitdrukkelijk iemand moeten aanwijzen die deze rechten na overlijden voor je behartigt.

Hoe dan ook vervallen alle auteursrechten, exploitatie- én persoonlijkheidsrechten 70 jaar na je overlijden, wat je ook hebt bepaald. Het kan natuurlijk wel zo zijn, dat er met betrekking tot bepaalde ontwerpen contracten zijn gesloten met producenten, waar in ruil voor de

exploitatie royalty's verschuldigd zijn, ongeacht of er bescherming voor het ontwerp geldt of niet. Dan zijn er dus voortdurende opbrengsten zolang het ontwerp wordt geproduceerd.

(4) Bij portretrechten geldt dat deze niet overdraagbaar zijn en dat deze niet vererven. Als de door de Auteurswet aangewezen nabestaanden zijn overleden, dan vervallen dus alle portretrechten. Iets anders regelen bij testament of codicil kan niet. (Pas dan nog wel op voor de eventuele auteursrechten van de fotograaf!)

Successierechten

Waar je ook nog rekening mee moet houden, zijn de successierechten. Dit is de belasting die verschuldigd is over de waarde van alles wat door erfrecht of schenking wordt verkregen. Het lastige is natuurlijk dat de waarde van goederen nog wel enigszins is te bepalen, maar hoe bepaal je de waarde van auteursrechten? Laat je daarover goed informeren.

Overdracht bij leven

Tijdens je leven kun je de exploitatierechten al overdragen aan bijvoorbeeld een onderneming of een stichting. Dit kan interessant zijn als het gaat om ontwerpen die door derden worden geëxploiteerd, bijvoorbeeld op basis van royaltyovereenkomsten. Hou er wel rekening mee dat persoonlijkheidsrechten niet mee overgedragen kunnen worden en dat je daar hoe dan ook iets voor zal moeten regelen als je wilt dat deze niet vervallen na je overlijden.

Samenvattend

Al met al kan een goede oplossing dus zijn om bij testament voorzieningen te treffen met betrekking tot de uitoefening van auteursrechten na overlijden. Denk hierbij onder meer aan de vraag wat wel en niet openbaargemaakt mag worden. Maar denk ook na over een verdeling: bijvoorbeeld het nalaten van alles, dus de auteursrechten, de persoonlijkheidsrechten én evt. de stoffelijke eigendom van werken (incl. schetsen, manuscripten, prototypes etc.) aan één persoon of stichting (bestaand of nog op te richten), met daarbij eventueel een verrekeningsplicht met betrekking tot de opbrengsten.

Zie voor meer informatie:

<http://www.bno.nl/pers/codicil-persoonlijkheidsrechten> => download het codicil

www.rijksoverheid.nl => Publicatie: Voor het leven geregeld: het erfrecht vanaf 1 januari 2003

www.notaris.nl => algemene informatie over erven en testamenten via de Notaristelefoon